

O'YINNING TA'LIM JARAYONIDAGI O'RNI VA AHAMIYATI (NEMIS TILINI O'QITISH MISOLIDA)

Xolmuratov Jahongir

SamDCHTI o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada o'yinning ta'lim jarayonidagi o'rni va ahamiyati, xususan chet tillarini o'qitishda didaktik vosita sifatidagi imkoniyatlari ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqot jarayonida o'yin tushunchasiga berilgan turli pedagogik va psixologik ta'riflar umumlashtiriladi, uning asosiy funksiyalari, o'ziga xos xususiyatlari hamda dars jarayonida qo'llash shakllari yoritib beriladi. Shuningdek, o'yinli metodlardan foydalanishning afzalliklari va ayrim cheklovlari tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari o'yin o'quvchilarning motivatsiyasini oshirish, kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish va ta'lim jarayonini samarali tashkil etishda muhim pedagogik vosita ekanini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: o'yin, ta'lim jarayoni, chet tilini o'qitish, didaktik vositalar, motivatsiya, interaktiv metodlar.

Kirish

O'yin inson faoliyatining ajralmas tarkibiy qismi bo'lib, u bolalik davridan boshlab shaxsning bilish, ijtimoiylashuv va kommunikativ rivojlanishida muhim o'rin egallaydi. Aynan o'yin faoliyati orqali shaxsning atrof-muhitni idrok etishi, tafakkuri va nutqiy kompetensiyalari shakllanadi. Pedagogik tadqiqotlarda o'yin boshlang'ich ta'lim bosqichida o'qitishning yetakchi shakllaridan biri sifatida e'tirof etiladi.

Biroq ta'limning keyingi bosqichlarida, xususan o'rta va oliy ta'lim tizimida o'yinli metodlardan foydalanish ko'pincha ikkilamchi yoki qo'shimcha vosita sifatida baholanadi. Natijada o'yin ta'lim jarayonida o'zining didaktik va motivatsion imkoniyatlarini to'liq namoyon eta olmaydi. Bu holat chet tillarini o'qitishda ayniqsa yaqqol namoyon bo'lib, an'anaviy frontal o'qitish shakllarining ustunligi o'quvchilarning kommunikativ faolligini cheklashi mumkin.

Mazkur maqolada chet tillarini o'qitish jarayonida o'yinning pedagogik va didaktik ahamiyati ilmiy-nazariy jihatdan asoslanadi. Shuningdek, o'yinli metodlarni dars jarayonida frontal o'qitish bilan teng huquqli ta'lim shakli sifatida qo'llash zarurligi yoritiladi. Tadqiqotning asosiy maqsadi o'yinli faoliyatning chet tilini o'rganishdagi motivatsion, kommunikativ va rivojlantiruvchi imkoniyatlarini tahlil qilishdan iborat.

O'yin tushunchasining ilmiy talqini

"O'yin" tushunchasiga yagona va aniq ta'rif berish murakkab bo'lib, turli olimlar uni turlicha izohlaydilar. Průcha, Walterová va Mareš (2003) o'yinni mehnat va o'qishdan

farqlanuvchi faoliyat shakli sifatida talqin qilib, uning bilish, emotsional, ijtimoiy, ijodiy va terapevtik jihatlarini alohida ta'kidlaydilar.

Schaub va Zenke (1995) o'yinni ichki motivatsiyaga asoslangan, ixtiyoriy, zavq bag'ishlovchi va fantaziyaga tayanuvchi faoliyat deb ta'riflaydi. Rösler (1994) esa chet tilini o'qitishda o'yin qisqa mashqlardan tortib, ijtimoiy va kommunikativ kompetensiyalarni rivojlantirishga xizmat qiluvchi keng qamrovli faoliyat shakli bo'lishi mumkinligini qayd etadi.

Ushbu ta'riflar o'yinning nafaqat hordiq chiqarish, balki samarali ta'lim vositasi ekanini ko'rsatadi.

O'yinning ta'lim jarayonidagi funksiyalari

O'yin faoliyati ta'lim jarayonida bir qator muhim funksiyalarni bajaradi. Jumladan, o'yin o'quvchilarning o'qishga bo'lgan motivatsiyasini oshiradi, diqqat va xotirani faollashtiradi hamda bilish jarayonini samaraliroq tashkil etishga xizmat qiladi.

Shuningdek, o'yin ijtimoiylashuv jarayonini tezlashtiradi, ijodiy va tanqidiy fikrlashni rivojlantiradi, stressni kamaytiradi hamda o'rganilgan bilimlarni mustahkamlash imkonini beradi. Diagnostik va terapevtik funksiyalari orqali o'qituvchi o'quvchilarning individual ehtiyojlari va muammolarini aniqlashi mumkin.

O'yinning asosiy xususiyatlari

O'yin ixtiyoriylik, erkinlik va qoidalarga asoslanganligi bilan tavsiflanadi. U "hozir va shu yerda" tamoyiliga tayangan holda kechadi hamda o'quvchilarning emotsional faolligini oshiradi. O'yin jarayonida taranglik va bo'shashuv almashinuvi yuz beradi, bu esa o'quvchilarning psixologik holatiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

O'yin real hayotiy vaziyatlarni modellashtiradi, muammolarni hal etish ko'nikmalarini shakllantiradi hamda ijtimoiy va kognitiv rivojlanishga xizmat qiladi.

O'yinning afzalliklari va cheklovlari

O'yin dars jarayonida qulay psixologik muhit yaratadi, o'quvchilarning faolligini oshiradi va mustaqil ta'lim olishga undaydi. Ayniqsa, o'zlashtirishi sust bo'lgan o'quvchilar o'yin jarayonida o'zlarini teng huquqli ishtirokchi sifatida his qiladilar.

Shu bilan birga, o'yinning samaradorligi uni to'g'ri tanlash va tashkil etishga bog'liq. Noto'g'ri tanlangan yoki murakkab qoidali o'yinlar, vaqt va makon cheklovlari, tashqi shovqinlar o'yin samaradorligini pasaytirishi mumkin.

Sifatlar asosidagi ismlar zanjiri o'yini (Namenskette mit Adjektiven)

Materiallar: talab etilmaydi

Maqsad: guruh a'zolarining ismlarini mustahkamlash, sifatlar (zaruratga ko'ra ravishlar)ni takrorlash va nutqiy faollikni rivojlantirish

Davomiyligi: guruh hajmiga qarab taxminan 5–10 daqiqa

O'tkazish tartibi:

Mashq jarayonida barcha ishtirokchilar doira shaklida joylashadilar. Navbat bilan har bir ishtirokchi o'z ismini aytadi va o'ziga mos keladigan, ismining bosh harfi bilan boshlanuvchi sifatni tanlab qo'shadi. Keyingi ishtirokchi avvalgi ishtirokchining ismi va sifatini takrorlaydi, so'ngra o'z ismi va unga mos sifatni aytadi. Ushbu jarayon "men chamadonimga solaman" o'yini tamoyili asosida davom ettiriladi. Oxirgi ishtirokchi barcha guruh a'zolarining ismlari va ularga mos sifatlarni to'liq takrorlashi lozim.

Bsp.: Thomas: Ich bin Thomas und ich bin tapfer.

Lydia: Das ist Thomas, er ist tapfer. Und ich bin Lydia und ich bin lieb.

Variante: Das ist der tapfere Thomas, das ist die liebe Lydia und ich bin der magische Manzur.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, o'yin chet tillarini o'qitishda samarali pedagogik vosita hisoblanadi. U o'quvchilarning motivatsiyasini oshiradi, ta'lim jarayonini faollashtiradi va bilimlarni chuqurroq o'zlashtirishga xizmat qiladi. Shuning uchun o'yin dars jarayonida yordamchi emas, balki frontal o'qitish bilan teng huquqli ta'lim shakli sifatida qo'llanilishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Průcha J., Walterová E., Mareš J. *Pedagogický slovník*. – Praha : Portál, 2003. – 322 s.
2. Schaub H., Zenke K. G. *Wörterbuch zur Pädagogik*. – München : Deutscher Taschenbuch Verlag, 1995. – 412 s.
3. Rösler D. *Deutsch als Fremdsprache*. – Stuttgart : Metzler Verlag, 1994. – 280 s.
4. Susan Kaufmann... [et al.] (2008), Fortbildung für Kursleitende Deutsch als Zweitsprache, Bd. 2.
- Didaktik. Methodik., Bd. 3 Unterrichtsplanung und -durchführung. Ismaning: Hueber.
5. Xolbayev F., Ikromova G. EFFECTIVE TEACHING METHODS IN PRIMARY SCHOOLS //Conference Proceedings: Fostering Your Research Spirit. – 2024. – C. 120-122.